

ישראל והציונות בראי התקשורת בארץ ובעולם

רב שיח

משתתפי הרב שיח

דברי פתיחה

פרופ' מיכאל קרן, ראש מרכז ברונפמן

מנחה

אפרים לפיד, דובר הסוכנות היהודית

אלי אייל, ההסתדרות הציונית העולמית

דורית גולנדר, מנהלת רדיו רק"ע

ד"ר מרדכי נאור, מרכז ברונפמן, עורך קשר

שרה פרנקל, קול ישראל

גארי רוזנבלט, עורך, ג'ואיש וויק, ארה"ב

יאיר שלג, הארץ

אנטישמיות ואנטי ציוניות. מאידך, השאלה נסתבכה בשל הנטייה של תומכי ישראל לגלות לא אחת גם שלא בצדק נימות אנטישמיות ואנטי ציוניות בביקורת הנמתחת ביחס למדיניותה של מדינת ישראל הריבונית.

מדינת ישראל הריבונית קמה כתוצאה ממאבקה של התנועה הלאומית היהודית - הציונות - לבית לאומי. משקמה, גילתה כי אין בנמצא מדינת לאום מושלמת שהרי בגבולות המדינה הריבונית חי יותר מלאום אחד, ומצד שני, חלקים נכבדים מבני העם היהודי חיים מחוץ לגבולות המדינה - בתפוצות. תגלית זו, שהיא נחלתן של כל מדינות הלאום המודרניות, מעמידה כל אחת מהן בפני הדילמה האם תתנהל מכאן ואילך כמדינה ריבונית או שמא תמשיך להתנהל כתנועה לאומית. מדינה ריבונית מבקשת להשתלב במשפחת העמים, בעוד תנועה לאומית מצויה בתפישת איום מתמדת; מדינה ריבונית מכירה בגבולות הכוח בעוד תנועה לאומית מתקשה להכיר בהם; מדינה ריבונית שואפת לפשרות מדיניות בעוד תנועה לאומית רואה בהן פגיעה בדורות הבאים; מדינה ריבונית מקפידה על זכויות אזרח בעוד תנועה לאומית מוכנה להפקיען בתנאים מסוימים.

ההבדלים בפועל אינם כה מובהקים, כמובן. מעטים האמינו

אפרים לפיד: 212 עולים חדשים מארגנטינה הגיעו ביום העצמאות לארץ. 200,000 יהודים ערכו עצרות הזדהות עם ישראל בצרפת בשבוע שעבר. 16,000 גלויות לחיילי צה"ל שלחו בני נוער יהודים ברחבי העולם במסגרת מבצע סולידריות עם ישראל. עשרות אלפי סטודנטים ביקרו בשנה זו בארץ לראשונה לעשרה ימים במסגרת תכנית Birthright, "תגלית", המשותפת לפילנתרופים יהודים, לממשלת ישראל ולסוכנות היהודית. הפעילות האנטישמית באירופה בחודשים האחרונים, התמורה ביותר מאז מלחמת העולם השנייה, היתה נושא מרכזי בכינוסו של הקונגרס היהודי העולמי בבריסל בשבוע שעבר. אלה חמש דוגמאות מהשבועות האחרונים של נושאים שזכו לסיקור תקשורתי בארץ ובעולם, מי יותר ומי פחות, ואשר נכללים בהגדרת ערב העיון שלנו, "ישראל והציונות בראי התקשורת בארץ ובעולם". בחודש יוני הקרוב יתכנס בירושלים הקונגרס הציוני ה-34, שיעמוד, בין היתר, בסימן קשרי ישראל והתפוצות בתקופת מבחן זו. מלחמת ההסברה המלווה את מלחמת הטרור שיזמו הפלסטינים איננה בזירה של ממשלת ישראל בלבד. כל גורם יהודי עולמי, ובוודאי הסוכנות היהודית וההסתדרות הציונית, נרתם בכל כוחו להשתתף במאבק על דעת הקהל. ההרגשה בקרב יהודים בעולם ובישראל היא, כי הזהות היהודית מתחזקת בעת משבר וכי יש לעשות עוד בעניין זה. כתב העת קשר לחקר התקשורת היהודית הוא ללא ספק אכסניה נאותה לרב-שיח על הסיקור התקשורתי של ישראל והציונות. ראשון הדוברים הוא פרופ' מיכאל קרן, ראש מרכז ברונפמן.

דברי פתיחה

פרופ' מיכאל קרן

כאשר תכננו לפני כשנה את הגיליון המיוחד של קשר על השיח הציוני בתקשורת, הנחנו כי מדובר בנושא שניתן לעסוק בו בריחוק וביישוב הדעת המתבקשים, ולא העלינו על דעתנו כי הוא יהפוך לקראת פרסומו של הגיליון לנושא אקטואלי מאין כמוהו. מבצע "חומת מגן" הפך את שאלת ייצוגה של הציונות ושל מדינת ישראל בתקשורת העולמית לשאלה פוליטית בוערת. זאת בעיקר מאחר שהביקורת הקשה נגד מדיניותה של ישראל בעקבות כניסת צבאה למחנות הפליטים ברשות הפלסטינית לא נותרה בגבולות השיח הנהוג ביחס להתנהלותן של מדינות ריבוניות, אלא נתקשרה בעיני תומכי ישראל בנימות

המפגש נערך באפריל 2002 באוניברסיטת תל אביב על ידי המרכז לחקר העם היהודי ע"ש אנדראה וצ'רלס ברונפמן ובשיתוף הסוכנות היהודית.

הביקורת גולשת לאנטישמיות אלי אייל

אחרי מלחמת ששת הימים צמחה ההערכה כי עם העמקת התחושה של אחדות הגורל של התפוצה עם יהודי ישראל, גווע רעיון עצמיות המהלך ההיסטורי של הגולה, הוגי דעות נהגו להבליט את ההכרה כי כמעט נעלם הוויכוח על נאמנות כפולה, שמראשיתו לא היה אלא פרי סיבוך נפשי עצמי.

היתה זו הפעם הראשונה שמדינת ישראל נתפשה בעולם כבעלת

כוח, תופעה שחיוקה את רגש הגאווה היהודית בקרב יהודי התפוצות. בארצות הברית, למשל, חצו כמה הוגי דעות ליברלים את הקווים ועברו למחנה השמרני המתון, ודוגמה אחת בלבד, אבל בולטת, היא נורמן פודהורץ שהיה אז עורך כתב העת החשוב קומנטרי. מקץ כמה שנים התברר כי אותה תמורה רעיונית לא התייחסה לכלל יהודי התפוצות וגם לא לרובם, ואפילו לא לרוב היהודים הקשורים במסגרת יהודית.

אלי אייל

דמותה של ישראל החלה להיפגם

או כתוצאה מגל תעמולה עוינת שבא מכמה כיוונים: המדינות הערביות ומדינות האיסלם; הגוש הסובייטי דאו שנקט עמדה פרו ערבית ואנטי ישראלית מוחלטת; חלק מן הכנסיות הפרוטסטנטיות וחלק מן השמאל החדש. אף על פי כן לא הושגה המטרה המרכזית בתעמולה זו - השלמת הקולר באופן בלעדי בצווארה של ישראל להעדר התקדמות לשלום.

לכאורה, השינויים לרעה שחלו בדמותה של ישראל במערב נבעו מהתנגדות לחזיון של ישראל כ"כוח כובש", מאי שביעות רצון מ"ניקוסות" ישראלית, או ממה שנראתה כנוקשות ישראלית, מביקורת על פעולות ענישה בשטחים. אבל הביקורת על ישראל במערב הונעה גם מן החששות מפני חידוש המלחמה באזור, שעשויה לגרום לסיכויים בין לאומיים ומחשש לאובדן מאחזי השפעה מערביים במזרח התיכון. כבר בשנות ה-70 שאלו רבים בתהייה ובדאגה: מה יהיה הסוף? לאן זה מוביל?

כאז כן עתה הדברים היו אמורים במעצבי דעת הקהל בעתונות המרכזית, בטלוויזיה וברדיו. בחוגי האקדמיה ובמיוחד בקרב השמאל החדש עלה הרהור ולעיתים גם ערעור לגבי זכותנו בארץ הזו, שכרוכה בה שאלת היישות הפלסטינית.

מאז ומתמיד היתה דעת הקהל והתקשורת מושפעת מן המשברים הפוליטיים והרעיוניים בעולם, ואלה מיתנו או האטו מעט את תגובת הכוחות הבין לאומיים. כך היה אחרי ששת הימים וכך זה היום. אז שררה הטראומה האמריקנית בוייטנאם; המתרחות ביחסי ברית המועצות-סין והתסיסה במזרח אירופה; התסיסה הרעיונית בקרב הכנסיה הקתולית וניסיונות ראשונים לניצור השואה ועוד סימני זעזוע מחשבתי בחברה המערבית. המשבר הרעיוני הקל על היהודים בחיפוש

בחיבותה של הריבונות כדוד בן גוריון שקיבל את החלטת החלוקה מ-1947, למרות שגבולותיה של המדינה הריבונית לא תאמו את מאוניה ההיסטוריים של התנועה הציונית. מאידך, בן גוריון לא הסתפק במדינה הריבונית במובן זה שביקש להחיל את ריבונותה על העם היהודי כולו. הדבר בא לידי ביטוי בוויכוחים הרבים שניהל עם גופים יהודיים, ציוניים ולא ציוניים, כגון הקונגרס היהודי העולמי או הוועד היהודי האמריקני. בעקבות תפיסתו של אדולף איכמן, למשל, ערערו גופים אלה על זכותה של מדינת ישראל הריבונית להעמיד עצמה כמייצגת העם היהודי לדורותיו, ואילו בן גוריון טען בתוקף כי בזכות האמצעים המצויים בידי מדינה, כגון החוק הפלילי, יכול העם היהודי בפעם הראשונה בתולדותיו להעמיד צורך יהודים במקום הראוי לו. בלשונו של משורר הריבונות נתן אלתרמן באותם הימים:

פשע רציחתו של יהודי בודד היה... עד כה עניין שעשוי היה להיכלל בתחום הדין הפלילי, אך רצח יהודים רבים היה במשך מאות בשנים, מאז לכת ישראל בגולה, עניין השייך לתחום של תהליכים היסטוריים חברתיים, ועניין למחקר של סיבות ומניעים ומקורות של שנאת יהודים. משפט ירושלים טלטל והשליך, זו הפעם הראשונה בדברי ימי ישראל, את רציחת היהודים... מתחום ההיסטוריה והמחקר אל תחום הדין הפלילי.

והוא הוסיף:

תכליתו המעשית של גור הדין היא בכך, שלאחריו עשוי רצח יהודים לעורר בלבבות המשתוקקים לכך לא רק את עליצותה של הרציחה, אלא גם את תחושת הטעם המר של החטיפה מארץ המקלט ושל הגרדום הצפוי (דבר, 7 ביוני 1962).

כמי שגדל בראשית ימי המדינה ומאמין בכוחה של הריבונות המדינית, עלי להודות כי דברים אלה עודם מעוררים בי התרגשות כאשר אני קוראם בפניכם, אך הם גם מעוררים עצב רב לנוכח העובדה שמדינת ישראל נתפשת כיום בעיני רבים כנטל ולא כנכס במה שנוגע לביטחונם האישי של יהודי העולם. יתרה מזאת, מדינת ישראל לא הגיעה ב-54 שנותיה לשלום עם אויביה ולמרות כוחה הצבאי, תחושת הביטחון של אזרחיה נמצאת היום בשפל המדרגה.

רצוני להעלות הרהור כי תורמת לכך לא מעט תפיסתה העצמית של מדינת ישראל כתנועה לאומית ולא כמדינה ריבונית, ואם יורשה לי לזרוק אתגר למשתתפי ערב העיון, הושבני שראוי לתת את הדעת על המקום שממלאת התקשורת הישראלית והעולמית בעידוד תפיסה עצמית זו. הקושי להגדיר עצמנו כמדינה ריבונית חוקה ויציבה במשפחת העמים, תוך קבלת המגבלות הכרוכות במעמד זה, נובע לא מעט מדיווחיה המתלהמים של התקשורת על הסכסוך באזורנו במונחים של טבח, עלילת דם, השמדה, מלחמת קיום, חיסול הטרור, ומונחים אחרים הלקוחים, בלשונו של אלתרמן, מהתחום של "תהליכים היסטוריים חברתיים", ולא מהתחום שבו מדינות ריבוניות מנהלות סכסוכים בין לאומיים, קשים ומסובכים ככל שיהיו, ומייצבות את גבולותיהן. לפיכך, אחד התוצרים המעניינים שניתן אולי לצפות לו מערב עיון זה היא הגדרה מחודשת של תפקיד התקשורת בסכסוך הנוכחי אל מול ההתלהמות התקשורתית שאנו עדים לה כרגע בארץ ובעולם.

אפרים לפיד: אלי אייל, חבר ההנהלה הציונית, הוא עתונאי לשעבר, איש ספר ועט, עם פרספקטיבה ארוכת שנים על השיח הציוני והתקשורת. נשמח לשמוע ממנו על התצפית שלו על נושא דיונו.

פרופ' קרן נושא את דברי הפתיחה. מימין לשמאל: יאיר שלג, שרה פרנקל, ד"ר מרדכי נאור, דורית גולנדר, אלי איל

אחר זהות עצמית. אולם באוניברסיטאות ובחוגים שונים אחרים פתח המרד במוסכמות פתח לתעמולה הערבית בשאלת הצדק היסודי בסכסוך הישראלי-ערבי. גם היום, במאמצינו ההסברתיים, אל נשכח כי יש לפעמים נקודה שבה אין הגיון הקיום של ישראל חזקה מתקבל כמובן מאליו בדרכי המחשבה של חוגים מסוימים בעולם המערבי, במיוחד באירופה.

באז ההיסטוריון פרופ' יעקב טלמון ז"ל ויצק מים קרים על האמונה העמוקה בחוגים יהודים שונים ש"נצה ישראל לא ישקר" וכן ועל התחושה של יראה ורוממות בפני סוד ההיסטוריה והייעוד היהודיים. הנחיתי אז סימפוזיון על דמותה של ישראל בתפוצות ובעולם ויעקב טלמון, שהיה אחד המשתתפים, החדיר לדיון נימה, שיש הרואים בה נימה אפוקליפטית, אחרים רואים בה נימה רציונלית ויש הרואים גם זו וגם זו. כהיסטוריון של העת

החדשה, אמר, החוויה המפעמת בו היא ההלם והחרדה נוכח השגעונות והזוועות של המאה ה-20 שהעם היהודי היה קרבנם העיקרי, והתודעה המכרסמת שהאנושות ניצבת על פני תהום מאז המצאת פצצות האטום והמימן.

היהודים נמצאים בלב ליבה של האמונה הנוצרית. הם העם הנבחר שממנו יצאו ישו והשליחים. בכל תפילות הנוצרים מצלצלים שמות "ישראל", "ציון", "ירושלים". אבל היהודי הוא גם רוצח האל והוא גם מעלה את הדמות של יהודה איש קריות ושל שילוק.

לאחר שנפרצו חומות הגיטו והיהודים יצאו לתוך החברה הרחבה, המגודה של אתמול התגלה כבעל הצלחה פנומנלית שידו בכל. כל זה גרם אי נחת לגוי. התבונה והליברליזם לימדו את הלא יהודי המודרני להתייחס ליהודי כאל שווה, אך האינסטינקט מתקומם ומסרב, והדעות הקדומות מפריעות. מכאן רגש הטינה כלפי היהודי המהולל ברגש אשם ובושה, ובכל זאת זה לא נכון להכריז שתמיד ובכל מקום היו כל הגויים כולם כאחד זאבים המתנכלים לטרוף את הכבשה היהודית. ישראל חזקה היא בשביל העולם עדיין משהו חדש ובלתי מציאותי, ועוד לא התרגלו לכך. הגויים אוהבים לרחם על היהודים, אבל לא לפחד מהם.

בעת מלחמת לבנון נישאו בפרס סיסמאות: "ישראל - רוצחים" ו"מוות ליהודים". הטלוויזיה הצרפתית הראתה כמה פעמים במשך כמה ימים גבר ערבי נושא בזרועותיו ילדה שראשה שמוט והיא ניראית כמתה. התברר אז, ב-1982, שזה צילום שנעשה ב-1976 בדאמור - ועובדה זו לא צוינה בשולי התמונה, כנהוג וכמקובל. בהמשכו, שנחתך מן הסרט שהוקרן בטלוויזיה, נראית הילדה כשהיא זוקפת ראשה בריאה ושלמה. התמונה הזו הוקרנה אין ספור פעמים כרקע לדיווח אקטואלי בימי המלחמה בלבנון.

בעיצומה של המערכה האחרונה, מבצע "חומת מגן", שידר קול ישראל כי בבית לחם נהרג כומר סליזיאני בשם ג'קומו בעת שאמר מיסה. התיאור היה כי הוא נרצח ביריה בעורפו. סוכנות רויטרס לקחה את הידיעה מ"קתוליק ניוז אגנסי" ורק

כעבור כמה שעות הנוצרים, שגריר הוותיקן בישראל, הכחיש את הידיעה וכהן הדת - שלפי רויטרס והידיעה ששודרה ברחבי העולם נורה בעורפו בעת שאמר מיסה - נראה מהלך בריא ושלים ברחובות בית לחם. רק מעטים שידרו את התיקון.

אני חייב להעיר כאן הערה מתבקשת ומבהירה. לא כל מי שמבקר את מדיניותה ומעשייה של ישראל הוא אנטישמי. לא כל מי שמתווכח אתגו הוא אויב. לא תמיד אנחנו הצודקים. אבל כמו במלחמת לבנון כך גם במבצע "חומת מגן", הביקורת גולשת לאנטישמיות.

מבקרנו מצאו את הנקודה היהודית הרגישה: ההיבט המוסרי. ואלה, עלי להודות, מרחיקים ומעמיקים ראות. מדינת ישראל תוכל לעמוד בבידוד מדיני, אבל ספק אם תהיה מסוגלת לעמוד בודדה מול העולם הדוחה באופן קטגורי את תוקפה המוסרי. התמונות הקשות שמביאות רשתות הטלוויזיה על סבלם של הפליטים הפלסטינים אינן יכולות להשאיר שווה נפש גם את אותו חלק בדעת הקהל, המוכן לגלות הבנה למגיעיה המדיניים והביטחוניים של מדינת ישראל.

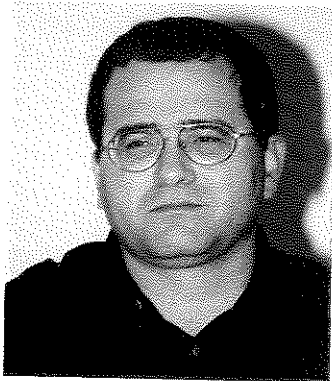
החשש הוא שההתקפה האנטישמית משולחת היצרים עלולה ליצור אצלנו מנטליות של עם במצור, שהעולם כולו נגדנו, מנטליות שהיא קרקע מפרה לפילוסופיה של דטרמיניזם היסטורי דתי-גזעי.

אמר פעם יצחק רבין - זה היה בראשית שנות ה-70 - כי לא ישרור שלום כל עוד לא יכירו הערבים באור שבציונות. דומני שהיתה זו אמירה מופרזת וחדה מדי. אם לא יכירו, לפחות יבינו, גם בלי להסכים. הרי הפלסטינים אינם אמורים לשגר משלחת לקונגרס הציוני הקרוב שיפתח ב-17 ביוני בירושלים. הבנה מסוימת תושג אם יושג הסדר מדיני שהוא פשרה, פשרה כואבת לשני הצדדים.

לפני שבועות אחדים אמר ראש הסי.אי.אי. לשעבר, כי יש להפסיק לדבר על צדק בסכסוך שלנו כאן. שום הסדר מדיני אמיתי אינו הסדר צודק בשלמותו. צודקים הם גיבורי הטררגדיה היוונית: הם הורגים איש את רעהו, כולם מתים והצדק מרחף על הבמה. הסדר מדיני אינו מחייב שכל צד יפול על צווארו של הצד השני באהבה. לשם כך נחוץ בדרך כלל פחד רציונלי, שילוב של פחד והיגיון, יראת כבוד בפני

בחזרה לאתוס הקולקטיבי יאיר שלג

אני מבקש להתמקד בשני תהליכים מרכזיים ואפשר לומר תנועת מטוטלת הלוך וחזור בעשורים האחרונים של הנושא שלנו - השיח הציוני בתקשורת.

יאיר שלג

קשה לחלוק על קיומה של תופעת הפוסט-ציונות בשנים האחרונות בחברה הישראלית וממילא בתקשורת הישראלית. כשאני אומר פוסט-ציונות, אני לא בהכרח מתכוון לנוכחות בולטת של אידאולוגיה פוסט-ציונית. אני מבקש להבחין בין אידאולוגיה פוסט-ציונית לבין תופעה חברתית פוסט-ציונית. אידאולוגיה פוסט-ציונית היא עדיין נחלת מעטים בציבור היהודי בתוך החברה הישראלית. אם נעשה סקר - ואני זורק כפפה לסוכנות היהודית לעשות סקר כזה

- לגבי מידת ההזדהות של הציבור היהודי בישראל עם עקרונות ציוניים עם העיקרון של ישראל כמדינתו של העם היהודי, גדמה לי שהרוב המוחלט ייתן תשובות חיוביות בהקשר הזה.

למה אני מתכוון בהגדרה תופעה חברתית פוסט-ציונית? אני מתכוון למצב, שהציונים האקטיביים של הרעיון הציוני, העשייה למען הכלל, הנכונות לויתורים למען הכלל הלאומי, הולכים ומתמעטים והתקשורת תורמת בעיצוב ההוויה הזאת.

מאז מלחמת יום הכיפורים יש תהליך הדרגתי ומתמשך, שבו התקשורת, ולא רק היא, אלא התקשורת כנציגה בולטת של תהליכים מרכזיים באליטות החילונית בישראל, הולכת לכיוונים של הדגשת היסוד האינדיבידואלי על חשבון היסוד הקולקטיבי. אני אומר בכוונה קולקטיבי ולא דווקא לאומי, מפני שנדמה לי שיש קשר בדברים האלה לא רק לזניחת האתוס הציוני אלא גם לזניחה של אתוס המחויבות החברתית, שגם היא חלק מהאתוס הקולקטיבי. חשוב לזכור את זה, כי הרבה פעמים אנשי שמאל חברתי אדישים לנושא האחריות הלאומית, ולא פעם הם לא מבחינים בקשר שבין שתי הסוגיות האלה של זניחת האתוס הקולקטיבי בשני מובניו: הלאומי והחברתי.

במקומו של האתוס הקולקטיבי, של האחריות הקולקטיבית ללאום ולחברה, קיבלנו את האתוס האינדיבידואלי, שהתקשורת הציבה אותו במקומו. גיבורי התרבות הם כבר לא מגשימי האתוס הקולקטיבי, אלא דמויות שמסמלות את האתוס המצליחני האינדיבידואלי, בין אם אלה דוגמנים, ספורטאים, אנשי בורסה, אנשי היי טק וכיוצא באלה. אלה הדמויות שהתקשורת, במיוחד התקשורת המגזינית, המוספים של העיתונים הגדולים והתקשורת האלקטרונית, מסמנת כגיבורי התרבות החדשים, וכמובן שזה יוצר אתוס לחברה כולה.

המציאות.

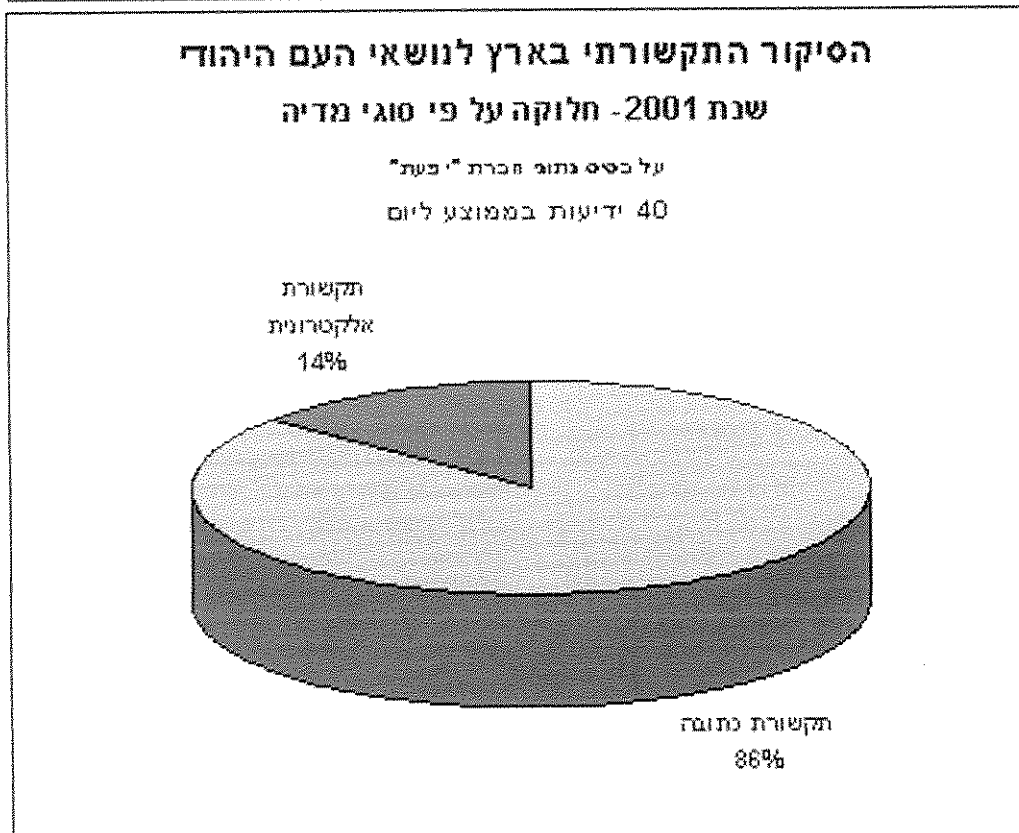
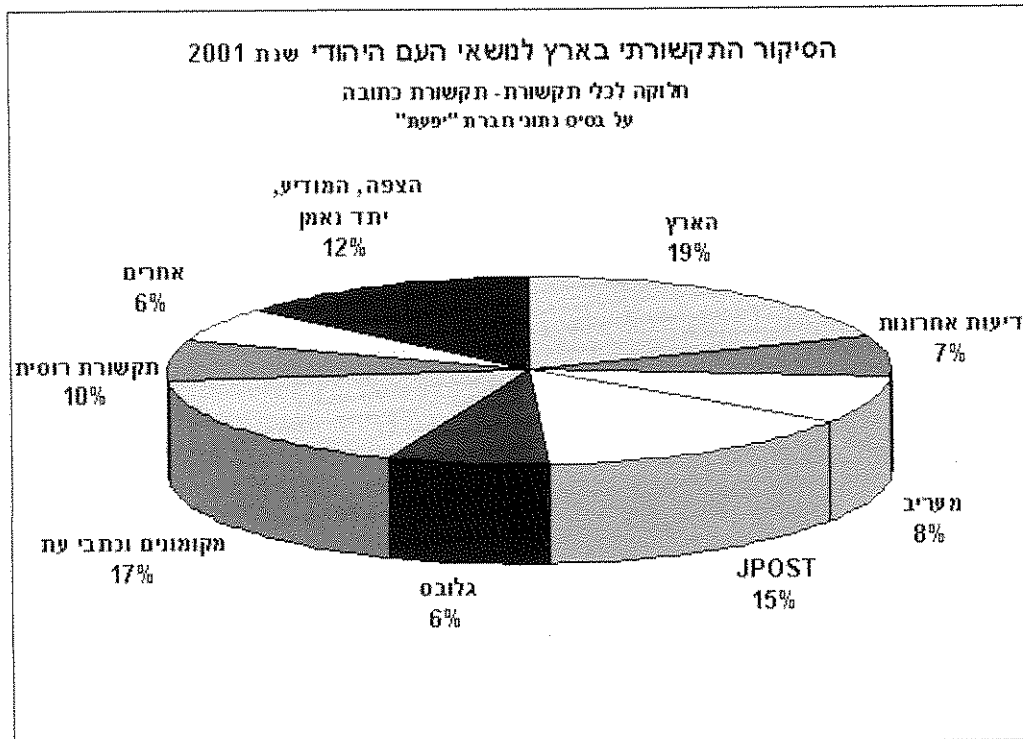
אולי לכשיהיו הסדרי השלום - שניראים עתה רחוקים - מעוגנים בקרקע המציאות, נוכל לפתוח בבירור שאלת הצדק היהודי מול הצדק הפלסטיני. אז נצטרך לשכנע את הערבים שהציונות לא ביקשה מעולם להיות - ולא תהיה בעתיד - אנטיזה לקיום הלאומי הערבי והפלסטיני. גם אם אנחנו מתקוממים שהעולם שופט אותנו בקני מידה שונים, חמורים יותר, משהוא שופט את קמבודיה, אירלנד, יוגוסלביה ועוד ועוד, הרי בתוך-תוכנו אנו יודעים שהציונות הצליחה במאבקה עם הערבים בזכות הטיעון המוסרי. הגישה ההומניסטית לבעיות מדיניות היתה טבעית למדינה קטנה שביקשה כל השנים להציג מפעל של בניין ושיקום מול הממדים העצומים של אויביה מסביב. רעיון שיבת ציון נתפש לא רק כמקלט לנרדפים אלא ברוח הערכים המוסריים, החברתיים וההומניים שבבניין הארץ.

נמצא עמנו עתונאי מארצות הברית, גארי רוזנבלט, עורך הג'ואיש וויק. אולי הוא יוכל להגיב על הטענה שבאה לעיתים מן התפוצה. טענה זו אומרת לנו, הישראלים, כי איננו מוסרים לעצמנו דין וחשבון מה רבה רגישותם של יהודי התפוצה לביקורת של הגויים על התנהגותנו בשטחים, לכל רמז שישראל היא מדינה מדכאת, שהיא חברה שבה שוררים הלכי רוח וחוקים גזעניים. ואין זה תמיד רק הפחד מה יאמרו הגויים. יש לנו עניין גם עם מאוויים ראשוניים עמוקים: בעבר, הכוח העיקרי של חזון שיבת ציון היה, לדידם של היהודים, פרט לתפקיד ישראל כמקלט לנרדפים, כוח המשיכה: בערכים המוסריים, החברתיים ההומניים שבבניין הארץ. במידה שהם נתנו דעתם להבט המדיני, הם נתפשו לאמונה שהדוקטרינה הציונית השתדלה לטפח, שמדינת היהודים תחולל תמורה יסודית ביחסים בין יהודים לגויים. הגויים ילמדו להתייחס למדינת היהודים באותו יחס כמו לכל מדינה נורמלית אחרת ולמעשה יתבטל הכלל של כל ישראל ערבים זה בזה. והנה הם מוצאים את עצמם שוב כמצב המסורתי - בצורה יותר בולטת ומודגשת - והפעם בעטייה של מדינת היהודים דווקא, ולא של איוו פורענות באחת הגלויות החשובות.

אפרים לפיד: הסיקור התקשורתי בנושאים יהודיים בתקשורת הישראלית שולי למדי. בסקר שערכה יחידת הדוברות בסוכנות היהודית, במיוחד לרגל מפגש זה והקונגרס הציוני הקרוב, מצאנו כ-40-50 פריטים ליום. זה לא הרבה, והמדובר בתקשורת כתובה ואלקטרונית גם יחד. זה כולל ידיעות, מאמרים, כתבות, פריטים בחדשות ועוד. הרוב המכריע, 86%, בעיתונות הכתובה, ורק 14% בתקשורת האלקטרונית (ראו הגראפים בעמוד הבא).

שני ארגונים יהודיים מצאו לנכון לעודד את הסיקור התקשורתי בנושא שלנו בדרך של פרסים, והם הג'וינט ובני ברית. הווכים בשנים האחרונות - אליהו סלפטר, יאיר שלג, שרה פרנקל, גדעון רמז, אליהו בן-און ותוכניות מסוימות בגלי צה"ל - מעידים על מספר קטן של עתונאים המתמחים בתחום. אחד הבולטים שבהם הוא יאיר שלג מעתון הארץ. עיתון זה הוא הבולט ביותר בסיקור נושאי העם היהודי - 19% מעריבי, 8% ידיעות אחרונות 7% וגלובס 7%. צריך, כמוכן, להזכיר גם את הג'רוזלם פוסט בשפה האנגלית, התורם 15% מהסיקור בארץ.

יאיר שלג יחלוק עמנו את השקפותיו בנושאי הדיון.

הנתונים למי סקר שערכה יחידת הדוברות בסוכנות היהודית לגבי שנת 2001

העתון שלי, הארץ, בין עיריית לינור והמו"ל של הארץ, עמוס שיקן, לגבי אופיו של הארץ, גם הוא מאפיין את התהליך הזה, הן מצד ההתקפה של עיריית לינור, שגם אם היא לא היתה הדמות הבולטת ביותר בשמאל הרדיקלי בישראל, ללא ספק אפשר לראות בה דמות מובהקת של המחנה היוני בישראל. הטיעונים של עיריית לינור בשם האתוס הציוני שלא מוצא את ביטויו, לדבריה, מעל דפי הארץ, מסמנים כיוון מעניין. מעניינת לא פחות היא התשובה של עמוס שיקן, שמרגיש צורך להציב בצורה ברורה את הקביעה שהארץ הוא עתון ציוני לעילא ולעילא.

התהליך הזה הוא יותר רחב. כמו תהליכים חברתיים בכלל, הוא מלווה גם בשינוי אינטלקטואלי מעניין. אני רוצה להצביע על שניים מן ההוגים הישראלים הצעירים, שלא במקרה הם דווקא אנשי תקשורת וצמחו בתקשורת, ולא דווקא באקדמיה. האחד הוא גדי טאוב והשני הוא אסף ענברי. מי שעוקב אחר הכתיבה של גדי טאוב בשנים האחרונות כמבטא בולט של עמדות יוניות, מגלה שבצד העמדות האלה הוא שם שוב ושוב את הדגש על אחריות לאומית קולקטיבית, ובמקרה שלו גם החברתית. ומי שקרא גם את המסה המצוינת של אסף ענברי בגיליון יום העצמאות של הארץ על השינויים שחלו בספרות העברית החדשה לעומת הקנון העברי היהודי, המתמקדים במעבר מאחריות קולקטיבית לשאלה של סיפוק האושר הבורגני האישי, ברור לו שאסף ענברי מצדד בחזרה לאחריות קולקטיבית. להערכתו, שני קולות אלה רומזים על כיוון שאני חושב שעוד ילך ויעמיק.

ולצד כל האמור הולך וצומח, אם מותר להיות מעט אירוני, סקטור ציוני בתוך התקשורת הישראלית, שהתחיל עוד בשנים שבהן הקול המרכזי, ובמידה רבה עדיין הקול המרכזי, היה ונותר יותר פוסט ציוני. מדובר באנשי תקשורת מקרב הציונות הרתית, שבית גידולם מזוהה יותר עם הימין הפוליטי, אבל ככל שהפכו להיות חלק אינטגרלי מתוך התקשורת הישראלית הכללית, הם מבטאים ערכים ציוניים כלליים ובה בעת הם הפכו להיות אנשי תקשורת בולטים בזכות הכישורים התקשורתיים הכלליים שלהם. כלומר, בניגוד אולי להנחת יסוד של התקשורת בעשורים האחרונים, שאתוס ציוני הוא בהכרח משהו אנכרוניסטי, המדבר בסגנון עתיק, חושב בסגנון אנכרוניסטי ולא מסוגל לדבר בגוף ראשון יחיד, התברר שיש יכולת לגבש קול ציוני שהוא גם מדבר בהומור, גם עושה זאת בגובה העיניים, ואפילו בגוף ראשון יחיד.

הנה כי כן, אנו עדים לשינוי בכיוון המוטטלת של השיח התקשורתי - חזרה להדגשת האתוס הלאומי הקולקטיבי, גם אם לא באופן שהיינו רגילים לו בשנות ה-50 או ה-60. לא מדובר בתנועה חזרה של 180 מעלות, אלא על משהו ברוח המוטטלת ההגליאנית המפורסמת של תזו, אנטיטוזו וסינתוזו. כלומר, אימוץ עמדת ביניים שתקבל את הטוב שבכל העולמות, ובבוא יומה תהפוך בעצמה לתזו של הדור הבא, שיהיה מי שימרוד גם בה.

אפרים לפיד: המשתתף הבא שלנו הוא גארי רוזנבלט. מר רוזנבלט הוא עורך השבועון היהודי אמריקני הגדול והנפוץ ביותר בארצות הברית, דה ג'ואיש וויק, שתפוצתו בניו יורק ומחוצה לה מגיעה ל-90,000 עותקים. עתון זה זוכה להערכה לא רק בחוגים יהודיים, אלא גם בעתונות הכללית. לפני הגיעו לבניו יורק רוזנבלט ערך את

מכאן נגזר שאפילו כשיש סיקור של סוגיות חברתיות, הוא נעשה ברוח הזאת. גם כאשר התקשורת נותנת סיקור מרכזי או משמעותי לסוגיות חברתיות, ההקשר שלו הוא בדרך כלל התמקדות במסכנות הפרטית של אדם זה או אחר, במה שיש לו או אין לו במקרה שבביתו וכיוצא בזה. וזאת, במקום לעסוק בשאלות עקרוניות של מידת האחריות הלאומית והחברתית ולשאוף לצדק חברתי רחב יותר. נדמה לי שבשאלות העקרוניות התקשורת הולכת ומאמצת עמדות הרבה יותר אינדיבידואליות, בסגנון של הפרטה קפיטליסטית. מי שקיווה שהאתוס הלאומי הציוני יוחלף באתוס הומניסטי אוניברסלי - התבדה; קיבלנו במקומו אתוס קפיטליסטי בורגני. מין לחם ושעשועים, לעיתים במוכנס הנחות ביותר.

למה קורה התהליך הזה? הוא קורה, קודם כל, כי ייתכן שחברות מטבען מתקשות להחזיק מעמד לאורך שנים באתוס קולקטיבי, וקיים תהליך של בלאי טבעי של אתוסים קולקטיביים או של חזון קולקטיבי. אבל הבלאי הטבעי הזה נגרם גם מתהליכים שזירזו אותו.

הדבר החל בעת משבר מלחמת יום הכיפורים. נראה לי שהמשמעות שלו בחברה הישראלית פורשה שלא כהלכה. הפירוש המקובל הוא, שמדובר בכישלון של האתוס הלאומי-קולקטיבי, וזאת במקום שהוא יפורש ככישלון היישום שלו. והתוצאה היתה שקיבלנו תנועת מטוטלת של כמעט 180 מעלות מהאתוס הקולקטיבי לכיוון של אתוס אינדיבידואלי, כאשר נכון היה יותר לתבוע דווקא את מימוש הנכון, הרחב והמקיף של האתוס הקולקטיבי. סיבה נוספת היא, שהאתוס האינדיבידואליסטי הוא חלק מאופיה וטבעה של החברה המערבית בכלל בימינו. ומכיוון שישראל היא חלק מהחברה הזו, התהליכים שקורים שם משפיעים גם עלינו.

בתקופה האחרונה אנו נמצאים לדעתי בתחילתו של שינוי. המוטטלת מתחילה שוב לנוע - והפעם בחזרה לכיוון האתוס הקולקטיבי. ואם שינויי מטוטלת היסטוריים באים בדרך כלל בעקבות משברים דרמטיים, כגון מלחמת יום הכיפורים, תחילתו של השינוי הנוכחי נובעת אף היא ממשבר משמעותי, וזה המשבר שבעקבות התנפצות תהליך אוסלו.

התפוצצות תהליך אוסלו היא לא רק עניין של הסכם שלא הצליח להתממש; מדובר במשבר עמוק יותר, המתייחס לשאלה: האם מדינת ישראל יכולה לשאוף או לקוות באופן ריאלי להסדר של שלום עם שכניה, ובעיקר עם הפלסטינים? ומכיוון שמדובר במשבר חריף, במונחים מסוימים חריף יותר ברמה, גם אם לא בהיקף הקורבנות, מזה שהחל במלחמת יום הכיפורים, הוא גורם בעקבותיו לשינוי כיוון המוטטלת ההיסטורית.

לתהליך זה יש הן בתקשורת. הדוגמה הבולטת ביותר היא התהליך שעובר בימים אלה עתון מרכזי בישראל - מעריב. נתחיל מכך שבעתון זה הוחזר לשימוש מאמר מערכת לא חתום המייצג רוח קולקטיבית של המערכת. מי שעוקב, כמוני, אחר תוכנם של מאמרי המערכת האלה וגם אחר תוכנם של רבים מן המאמרים שמתפרסמים בחודשים האחרונים במעריב, מגלה חזרה אל אתוס של הדגשת הביטחון, אחריות קולקטיבית והתנערות מדגשים נהנתניים שציינו את התקשורת הישראלית בעשורים האחרונים.

אני חושב שאפילו הוויכוח שהתפרסם היום מעל דפי מעריב לגבי

גאדי רוזנבלט

כמארח הוא לשמור שהשיחה אכן תתנהל באורח פרודוקטיבי, ולוודא שלכל הפחות האורחים לא ישליכו אוכל זה על זה. לרוע המזל, זה דומה לעיתים לעיסוק בקהילה שהיא כה סוערת, גדולה ומלאת מחלוקות כמו הקהילה העצומה של יהודי ניו יורק, לכן, המטרה העיקרית האמיתית היא לכלול את כל מגוון הדיעות ולגרום לאנשים באמצעות דפי העתון לדון בסוגיות העומדות על הפרק.

שלא בדומה לעתונות הישראלית, העתונים היהודיים באמריקה אינם מזוהים עם מפלגות פוליטיות. רובם יאמרו שהם מרכזיים, שהם רוצים להגיע אל היהודים האורתודוקסים, הקונסרבטיבים, הרפורמים, החילונים וכל האחרים.

יוצא דופן בולט בקרב העתונים היהודיים הגדולים הוא הג'ואיש פרס אוף ברוקלין, שתפוצתו גדולה ושהוא עיתון אורתודוקסי במופגן, שנערך בעבר על ידי הרב מאיר כהנא.

מדוע לא קיימים באמריקה הרבה עתונים יהודיים איכותיים? הבעיה היא בחלקה כלכלית, ובחלקה תערוכת של סוציולוגיה, פוליטיקה ומקצוענות. העתונים היהודיים הם ברובם בבעלות או במימון משמעותי של הפרציה היהודית המקומית, מעטים בבעלות פרטית ומעטים רווחיים. ההכנסות של רובם הן מפרסום, בעיקר של אירגונים יהודיים. מעטים מבין העתונים המצליחים יותר מסוגלים למשוך פרסומות מסחריות כלליות, המכוונות לשכבות המבוססות בקהילה היהודית.

כמו העתונים בכל מקום, העתונים היהודיים מגסים למשוך קוראים צעירים יותר. באופן כללי, היהודים המבוגרים מגלים מעורבות והתעניינות רבה יותר בחיים היהודיים, ובמיוחד בישראל. היהודים הצעירים יותר, בני 45 ומטה, שאינם מרגישים את ישראל ב"קישקעס" שלהם כמו הוריהם, נוטים להתעניין פחות, והדבר משתקף בדמוגרפיה של העתונים היהודיים. נהגתי לומר לאנשים בתשובה לשאלתם, במעין הלצה, שהגיל הממוצע של הקוראים שלנו הלך לעולמו. למרבה המזל, היתה זו הגזמה, אולם הנתון האמיתי הוא שהגיל הממוצע הוא 60 לפחות. עשינו מאמץ מרכזי להגיע אל קוראים צעירים יותר במספר דרכים. כך לדוגמה התחלנו לצרף מוסף לתלמידי תיכון, אשר כתוב עבור ועל ידי תלמידי תיכון ונקרא "דיו טרי", ועשינו השקעה גדולה באתר האינטרנט שלנו, www.thejewishweek.com.

עלי לציין, שמבין כמאה העתונים היהודיים בארצות הברית, פחות מתריסר הם עתונים רציניים, שיש בהם חומר מעבר לסיקור הדברים הבסיסיים. הדברים הבסיסיים הם הודעות חברתיות, החל מבריתות, בת מצוות ובר מצוות, אירוסין ותתונות, הודעות על מפגשים של "הדסה" והסתדרות ציוני אמריקה וכדומה. לכן נוספות חדשות הפרציה וחדשות בית הכנסת. אלה הם סוגי מידע שאינם בנמצא בעתונות הכללית, והם מהווים את חוט השדרה של העתונים היהודיים.

הבולטימור ג'ואיש טיימס במשך 19 שנה, ובמהלך אותה תקופה שימש גם כעורך של הג'ואיש ניוז של דטרויט ושל האטלנטה ג'ואיש טיימס. רוזנבלט זכה לפרסים רבים על עבודתו העתונאית. טורו בעתון ג'ואיש וויק, "בין הקווים" זוכה להערכה מרובה והוא מופיע מדי שבוע בעשרות עתונים יהודיים ברחבי ארצות הברית.

מר רוזנבלט נענה לפנייתנו והגיע במיוחד כדי להשתתף ברב שיה זה.

כלבי השמירה של הקהילה היהודית גאדי רוזנבלט

כבוד ועונג הוא לי להיות בישראל כעת ולהשתתף בסימפוזיון הזה. ביום המישי האחרון הרציתי בוועידת "הדסה" בלונג איילנד ושאלתי את קהל הנשים כמה מהן חושבות שהעתונות האמריקנית מוטה בסיקור התקשורת שלה, כמעט כל 150 הנשים באולם הרימו את ידיהן. אמרתי להן שרובט שיר, בעל טור בלוס אנג'לס טיימס, שהוא יהודי, לא יסכים עמן שקיימת הטיה בתקשורת האמריקנית. הקראתי להן את הפתיה לטור שהוא פירסם ב-23 באפריל השנה. בפסקה הראשונה נכתב: "האם קיימת הטיה בתקשורת נגד ישראל? הטענה, שבוטאה בכעס באלפי אי-מיילים וזעמים ובביטולים של מנויים על עיתונים, ולפיה כלי התקשורת בארצות הברית הם אנטי ישראליים, היא אבסורדית ויש בה רמזים להיסטריה. האם יהודי אמריקה נמצאים במצב של הכחשה כה עמוקה ביחס לברוטליות של הפעולות האחרונות של ישראל עד כדי גינוי אלה שמדווחים על האמת?" אני מניח שהנשים, שהרימו את ידן באמרו שקיימת הטיה בכלי התקשורת, אינן "משדרות על אותו גל" עם רוברט שיר, וכמותן, בוודאי, גם רוב יהודי אמריקה. התבקשתי הערב להתמקד בעיקר בתפקיד של העתון היהודי באמריקה. האמת, אין בישראל דבר שהוא בר השוואה לכך. בישראל יש לכם עתונים יומיים ויש לכם עתונים דתיים, אולם אין לכם עתונים יהודים מפני שזה מיותר, זהו מושג חסר משמעות כאן.

לכן, אבקש לפתוח בסקירת רקע קצרה על הדרך שבה העתונות היהודית-אמריקנית עובדת. קיימים למעלה ממאה עתונים יהודיים באמריקה, וכמעט לכל קהילה בת 5,000 יהודים ומעלה יש עתון יהודי כלשהו משלה. קיימים הבדלים גדולים בהיקף, בתחומי העיסוק ובאיכות של העתונים השונים. העובדה שרק מעטים מהם מוכרים מחוץ לקהילות המקומיות שלהם, מעידה על חלק מהקשיים הכרוכים בפרסום עתון יהודי רציני ורווחי באמריקה. אנו ידועים כ"עם הספר", אולם איננו ידועים כ"עם העתון". בעוד שקיימים עתונאים יהודים חשובים רבים באמריקה - ביניהם וויליאם ספאיי, א.מ. רוזנטל וטום פרידמן, ישנם עתונאים חשובים מעטים שכותבים בעדיית לעתונים היהודיים.

ההשפעה הפוטנציאלית של העתונים היהודיים באמריקה היא גדולה. בקהילה, שהפילוג בה הולך וגדל על רקע הבדלים בהשקפה הדתית, זוהי ה"מסלקה" המרכזית היחידה לחדשות ולדיעות. אנשים מבקשים ממני לתאר את עבודתי כעורך ומו"ל של הג'ואיש וויק, ואני משיב להם שזה קצת כמו לערוך אירוע משפחתי, ארוחה משפחתית גדולה, עם אנשים רבים מחלקים שונים של המשפחה שמתכנסים יחדיו. איני מכיר את המשפחה שלכם, אולם במשפחה שלי, לא כולם מסתדרים זה עם זה, לכן עליך לדאוג למקומות הישיבה שלהם. תפקידך

רוצים יותר חדשות מקומיות ומתעניינים פחות בישראל, במיוחד הקוראים הצעירים יותר, כפי שצינתי קודם. עתה יש התעניינות רבה במתרחש בישראל, וגם באירופה ובדרום אמריקה, בשל התגברות האנטישמיות.

חלק מההתעניינות הזאת בישראל מתבטא ברצון של האנשים לקרוא פרטים נוספים מעבר למה שהם ראו בטלוויזיה או קראו בעיתונים היומיים שלהם. חלק נובע מהתיסכול הגובר ומהכעס על הסיקור התקשורתי של ישראל, שהם מקבלים במקומות האחרים. הם מרגישים שהעתונות הכללית מוטה נגד ישראל. חלק מתושבי לוס אנג'לס מחרימים את הלוס אנג'לס טיימס, וישנה מגמה חדשה בניו יורק להחרים את הניו יורק טיימס. אני אישית חושב שהחרמות הן בגדר הכשלה עצמית ואין בהן חכמה. עם זאת הן משקפות את הרגשות החזקים שיש לרבים מיהודי אמריקה ביחס לסיקור התקשורתי העכשווי. במהלך השנים, העתונות האמריקנית הכללית סיקרה את החיים היהודיים באמריקה בעיקר כאקזוטיקה. נכתב על תופעות יוצאות דופן, כמו חסידים, עגונות, דברים שנתונים במחלוקת, ולא על נושאים יהודיים מהזרם המרכזי, כגון עניינים הנוגעים לזהות היהודית, חינוך, התבוללות ונישואים מעורבים. עליי לציין שהדבר נכון גם לגבי העתונות הישראלית, שאינה נוטה לדווח על החיים היהודיים באמריקה, על דברים שמעבר לוויינגטון ולתמיכה בישראל. לרוב זה נכון גם לגבי הממשל הישראלי. כאשר ראש ממשלת ישראל מגיע לאמריקה, לעיתים רחוקות מאד הוא נפגש עם העתונות היהודית-אמריקנית, מפני שמתחילים לקהילה היהודית-אמריקנית כלדבר מובן מאליו, בטעות לדעתי.

עבור כל הקוראים שלנו, העיתון היהודי העיקרי בניו יורק הוא

וישנן גם חדשות מישראל ומהעולם היהודי, שבדרך כלל מתקבלות מיט"א, הסוכנות הטלגרפית היהודית. עתונים מעטים בלבד מספקים סיקור עתונאי רציני של הקהילות שלהם, מפני שזה יקר. קל יותר למלא את הדפים בהודעות לעתונות ובהדשות מיט"א, וכך גם ניתן להימנע מנגיעה בנושאים רגישים ושנויים במחלוקת.

כאן אנו מגיעים לשאלה מרכזית: עד כמה אנשים רוצים לקרוא על מחלוקות בתוך הקהילות שלהם? קל ופופולרי יותר לכתוב דברים חיוביים על הקהילה היהודית מאשר דברים ביקורתיים. כתוצאה מכך, אם הכלל הראשון של העתונאי הוא לחקור, לחשוף, לגלות ולשפוך אור, הרי שהכלל הראשון של הקהילה היהודית המאורגנת באמריקה הוא כמעט הפוך. המטרה היא להסתיר כל קונפליקט ולהציג חזית אחידה, בבחינת "מה יאמרו הגויים". אנו מודאגים מהדרך שבה האחרים יראו אותנו, ומולם אנו ניצבים כגוש אחד. לכן, אצל העורך של עתון יהודי קיים תמיד המתח הזה: בין אמינות לבין תמיכה בקהילה, בין להיות קודם כל עתונאי לבין להיות תומך של החיים היהודיים המאורגנים.

לעתונים יהודיים מעטים באמריקה יש את כוח האדם, העצמאות הפיננסית או האומץ לקרוא תיגר על הממסד באמצעות מאמרי תחקיר על הקהילה המקומית. סוגים שונים של לחץ מופעלים על העתון. לדוגמה, לחץ לתדפיס בעמוד הראשון מאמרים על מבצע מסוים של הפדרציה, אפילו אם זה איננו הסיפור המסעיר ביותר, או, כפי ששמעתי לאחרונה מעמיתה, לחץ שלא להדפיס בטורי הדיעות מאמר של אחד ממנהיגי "שלום עכשיו", מפני שזה יזיק לתמיכת הקהילה בישראל. העתונים היהודיים נחשפים כך לסכנה שיהפכו למעין "להקת מעודדות" של ישראל והקהילה היהודית המאורגנת, ואחרי שאיבדת את אמינותך פעם אחת - הפסדת את הכל.

באופן כללי, בהשוואה לעתונים הישראליים, בעתונות היהודית האמריקנית יש הרבה פחות ביקורת על המדיניות הישראלית בעמודי המערכת ובטורי הדיעות. ישנה הרגשה שצריך לתמוך בממשלה, בכל ממשלה שתהיה בשלטון, ותחושה זאת רק התחזקה בחודשים האחרונים. האלימות במזרח התיכון בשנה וחצי האחרונות יצרה התעניינות רבה יותר בחדשות מישראל מצדם של יהודי אמריקה. לפני כן, רק שנתיים קודם, הסקרים הראו שהקוראים

משתתפי הדיון. משמאל: המנחה, אפרים לפיד

תקשורת בשפה הרוסית - תופעה יוצאת דופן
דורית גולנדר

בעלייה האחרונה ממדינות חבר העמים (ברית המועצות לשעבר), הגיעו לישראל מיליון נפש. הדבר גרר הקמת תעשייה שלמה של תקשורת בשפה הרוסית: 16 עתונים, מהם ארבעה יומיים, מספר רב של שבועונים, עשרות מקומונים ועתונים פרטיים, מגזינים, כמה תכניות טלוויזיה ישראליות המשודרות בו זמנית לשלושת ערוצי הטלוויזיה הראשיים המשודרים מרוסיה, רשת הרדיו הממלכתית רק"ע, המשדרת אחת עשרה שעות וחצי בכל יום, ערוצים מקומיים ופיראטיים - ורשימת אמצעי התקשורת בשפה הרוסית בישראל עוד ארוכה. תקשורת זו חיה וקיימת ואיננה מראה שום סימני גסיסה, על אף תהליכי ההתערות והקליטה הרוחנית והלשונית של העלייה הרוסית.

ועולה השאלה: מהן הסיבות העיקריות לתופעה זאת? כמה זמן היא תימשך ואיך תשפיע על התהליכים הפוליטיים והאידאולוגיים, של שילובם וקליטתם של מיליון אורחים חדשים במציאות הישראלית?

דורית גולנדר

כדי לענות על השאלות האמורות יש למנות את הסיבות לתופעה זו ואלה הן:

- א. מספר גדול והולך של צרכני מידע בשפה הרוסית.
- ב. שילוב איטי של האוכלוסייה הדוברת רוסית בחברה הישראלית ובקרב דוברי העברית. מספר העולים בני 45 ויותר הוא כ- 300,000 איש.
- מ ב ח י נ ת ס , התקשורת בשפה הרוסית תישאר הגורם המקשר היחיד למציאות הישראלית.
- ג. ייחודה של העלייה עצמה, השואפת לשמור על השפה הרוסית, על הרוחניות והתרבות הרוסית. עליה זו סומכת יותר על "אנשינו", על עתונות ופובליציסטיקה הקרובות אליה והמפיעות בשפתה, במקרה זה ברוסית.
- ד. חוסר אמון כללי באמצעי התקשורת בשפה העברית, הנתפשים על ידי העולים כמי שאינם אוהבי עלייה נלהבים ביותר, והניצבים על בסיס אידאולוגי, רוחני ותרבותי שונה לחלוטין מזה של יוצאי מדינות חבר העמים.
- ה. צורך במידע מאוזן הן על החיים בארץ והן בחוץ לארץ, במיוחד בארץ מוצאם - רוסיה, שההתעניינות כלפיה אינה בעלת גוון נוסטלגי דווקא, אלא משקפת את הצרכים הרוחניים של מאות אלפי עולים ובהם מספר בלתי מבוטל של אנשים ונשים בעלי שורשים רוסיים הקשורים כך או אחרת לארץ מוצאם.

עדיין הגיו יורק טיימס. זה זמן רב זהו "התנ"ך" עבור רבים מיהודי אמריקה, והסיקור שלו בנושאים יהודיים, החל במזרח התיכון וכלה בפוליטיקה בברוקלין, הוא רחב, מרשים ומתסכל מאוד עבור העתונאי היהודי שפועל מעבר לפינה של הגיו יורק טיימס. אולם, אני חושב שהעובדה שהטיימס מכסה את הקהילה היהודית באופן כה יסודי, משקפת את החשיבות של החיים היהודיים לעיר ניו יורק ואת העובדה שיהודים כה רבים קוראים את הטיימס.

במישור המעשי, אחד ההיבטים החשובים של העתון היהודי הוא שאנשי כלי התקשורת הכלליים קוראים אותו. הם פונים אליו במטרה להעריך את הלכי הרוח בקהילות היהודיות ולמצוא סיפורים, אשר לעיתים קרובות הם ימשיכו לעקוב אחריהם בעצמם.

לסיום, הערה חיובית בנוגע לתפקיד ולחשיבות של העתון היהודי באמריקה. בשלושים שנותי במקצוע, מעולם לא הרגשתי את הצורך בסיקור עתונאי יסודי ומלא של עתון יהודי, כפי שאני חש עכשיו. הקהילה היהודית-אמריקנית הודיעה עמוקות מהמלחמה בישראל ומהאנטישמיות הגוברת מסביב לעולם. ראינו זאת בהתרגשות העצומה של אנשים שבאו לעצרת הלאומית שנערכה בווינגטון לפני שלושה שבועות. אנו רואים זאת עכשיו במאמצים הנרחבים והספונטניים של הציבור הרחב ושל האירגונים לגייס כספים למען ישראל, וכן בהתעניינות הגוברת בחדשות מישראל. לראשונה, יהודי אמריקה מודאגים מעתידה של ישראל, מהאנטישמיות שעלולה להפוך לאיום משמעותי גם בארצות הברית, מהסיבות לבידוד הגובר של היהודים ומהסיבות לכך שהעולם נראה כה מוטה נגד ישראל והיהודים. הם סומכים על העתון שלהם שיספק להם את העובדות, שידון בעציות באמצעות מאמרי ביקורת ושיכתוב על ישראל בהבנה ואמפתיה, שאותה הם אינם יכולים למצוא במקום אחר.

אלה הם ימים קשים לכל העם היהודי, אולם ישנה גם קרן אור, וכולנו יודעים עד כמה היהודים הם פסימיסטים. אתם מכירים את המברק היהודי: "התחילו לדאוג, המשך יבוא". קיימת קרן אור, והיא שיותר יהודים חושבים על ישראל ומזדהים איתה, ותפקידו של העתון היהודי הוא לחנך אותם. רמת הבורות ביחס למזרח התיכון - במיוחד בקרב היהודים הצעירים יותר - היא מבהילה. אולם אנו בתחום העתונות, במובן מסוים, מצאנו את התפקיד שלנו. לנו היכולת לעזור ללכד את הקהילה סביב העניין הישראלי, להפיץ מידע על פעילויות, לספר את הסיפור הישראלי כפי שצריך לספר אותו. עלינו להמשיך לשפר ולהרחיב את היכולות שלנו ולעזור לתיבור המחודש של יהודי אמריקה לציונות, הציונות שלהם הקדישו תשומת לב מעטה בעשורים האחרונים, לעזור להם להבין שהגורל שלנו קשור בגורל של ישראל לטוב ולרע, לנצח. בדרך זאת, בהיותנו כלב השמירה של הקהילה היהודית, כשאנו מספרים את הפרק הנוכחי של הסיפור בהמשכים הארוך ביותר בהיסטוריה, אנו יכולים להביא את העתונות היהודית לרמה גבוהה יותר, לעשות ממנה לא רק עבודה, אלא ביום טוב גם ייעוד.

אפרים לפיד: הדוברת הבאה הערב היא דורית גולנדר, המכירה מקרוב את התקשורת הרוסית בארץ, האלקטרונית והכתובה, ויהיה מעניין לשמוע מה דומה ומה שונה בתקשורת מיוחדת זו בהשוואה לאמצעי תקשורת אחרים בישראל.

ו. מציאותם של מספר רב מאוד של עתונאים מן השורה הראשונה, היכולים לממש את כשרונם רק דרך אמצעי התקשורת בשפה הרוסית.

ראוי לציין, שלמרות תנאי התחרות הקשים, העתונות הרוסית משתלמת כלכלית ומאפשרת לעתוננים לשרוד. זאת על אף המספר הרב של עתוננים מכל הסוגים. על פי סקרים שנעשו בשנים האחרונות, נראה כי עולים ממדינות חבר העמים הם קוראים, מאוינים וצופים פעילים ביותר. כל משפחת עולים קונה עתון יומי אחד לפחות ובמהלך השבוע היא גם רוכשת שבועון אחד ועתון סופשבוע. כל עולה רביעי מכיר את תוכניות הטלוויזיה הישראליות בשפה הרוסית, וכל עולה שני מאזין לשידורי רדיו רק"ע - הן ליומני החדשות והן לתוכניות האומר. על השאלה מה מושך את העולים באמצעי התקשורת הישראליים בשפה הרוסית, בראש ובראשונה הם מצביעים על המגוון הרחב. במקום השני הם שמים את האובייקטיביות של אמצעי התקשורת האלה ורק במקום השלישי נמצאת השפה.

נקודה נוספת הראויה לציון היא: המודעות הגבוהה של הוותיקים, יוצאי ברית המועצות, לתקשורת בשפה הרוסית. מתברר שעולי שנות ה-60 וה-70 ממשכים לצורך את התקשורת בשפה הרוסית. נקודה זו סותרת את הנבואות על שקיעתו של "הרנסנס הרוסי למידע ופובליציסטיקה". את הטיעון הזה מחזקות תחזיות של עלייה מחבר המדינות בהיקף של רבבות מדי שנה. כמו כן יש קשר הדוק בין העלייה הרוסית לקיומה של תרבות רוסית ענפה. ביטוי לכך אנו רואים בפתיחתן של כמה מאות חנויות ספרים ברוסית, הוצאות, ספרות ברוסית, ותעשייה פורחת של קלטות ודיסקים.

המסקנה שאפשר להסיק מכל האמור לעיל היא שהצורך בעתוננים בשפה הרוסית יתמיד לאורך זמן של לפחות חמש עשרה עד עשרים שנה.

אבל אפשר לראות במגמה הזאת של הודקקות אינטנסיבית לתרבות הרוסית ולעתונות בשפה זו גם נקודות שליליות שאי אפשר להתעלם מהן. בראש ובראשונה חוסר קשר וחוסר תיאום בין העתונות בשפה העברית לבין העתונות בשפה הרוסית. אמנם עובדה זו אינה גורמת למלחמה תקשורתית, אבל היא גם לא מועילה להשתלבותה של הקהילה הרוברת רוסית בחברה הישראלית. אף על פי שהעתונות הרוסית מסתמכת על העתונות העברית, זו האחרונה אינה מודעת דיה לעולם התקשורת המתקיים לצדה ולצבא שלם של עתונאים, המרוויחים את בנוסף, העתונות הרוסית ברובה איננה מציבה לפניה מטרות שעניינן השתלבותו של ציבור קוראיה בחברה הישראלית. פעולותיה ופרסומיה קשורים לדרישות הצרכנים שלה, מה שמביא לידי כך שחלק ניכר מן המידע בעתונות הישראלית בשפה הרוסית הוא העתק של חומרים מעתונות ומגזינים מרוסיה, שלא תמיד הם ברמה הראויה. שולטות כאן כותרות שערורייתיות, ארוטיקה, וחומר המרוחק מהמציאות הישראלית.

עם זאת, יש גורם חיובי בעל השפעה שאינה מבוטלת כלל, והוא שאמצעי התקשורת בשפה הרוסית מאפשרים בכל זאת לקבוצה גדולה מקרב העולים החדשים להתקרב אל המציאות הישראלית ואף ליטול בה חלק פעיל. דבר זה הוא בעל משמעות ומצדיק מאמצים רבים.

כמה מלים על רשת קליטת העלייה של קול ישראל - רק"ע. החל ממאי 1991 היא משדרת כסידרה, כל רשת רדיו בעולם היתה מתגאה בציבור מאזינים מתמיד שכוה וברייטינג בשיעור של 73%. כמו כן משמחת העובדה, שמאזינים צעירים, היודעים כבר עברית היטב, נמנים עם מאזיניה הקבועים של הרשת. להלן כמה נתונים כלליים של סקר שנערך בימים אלה:

עד גיל 24	31.7%	(מבין עולי המ"ע)	מאזינים לרשת רק"ע.
מגיל 25 עד גיל 34	37.8%		
מגיל 35 עד גיל 54	68.3%		
מגיל 55 עד גיל 64	90.9%		
מגיל 65 +	94.2%		

כמו כן משמחת העובדה שבמהלך 11 השנים של קיום רשת רק"ע נשלחו למערכת קרוב למיליון מכתבים. בקשר הדדי שכוה אפשר רק להתברך.

אפרים לפיד: מהרדיו ברוסית אנחנו עוברים לקול ישראל המוכר והטוב בשפה העברית. קול ישראל זוכה בסקר של יחידת הדוברות, שהוכרתי קודם לכן, לגבי חשיפה של נושאים יהודיים וציוניים, בכמעט 50% מהסיקור בתקשורת האלקטרונית. השיעור של גלי צה"ל הוא 19%, ערוץ 1 קיבל 10% וערוץ 2 רק 3%.

מי שמובילה בקול ישראל את הסיקור על נושאים אלה היא שרה פרנקל. שרה הוכיחה בקריירה הארוכה שלה כי ניתן לשלב עסקי עתונאי עם פעילות בתחומי העלייה והעם היהודי. היא היתה כמה שנים פעילה במאבק לעליית יהודי ברית המועצות, וכך דילגה מהתקשורת לממסד ובהזרה.

לנושאי עלייה וקליטה אין רייטינג טוב שרה פרנקל

הסיקור התקשורתי בארץ בכל נושא וכמעט בכל תחום, מושפע באופן בולט מהמצב הפוליטי והיריבות הקשה בין ימין ושמאל, חילונים, דתיים וחרדים. בשנים שלאחר הקמת המדינה תפסו המפלגות הציוניות ותנועות הנוער מקום מרכזי בחיים החברתיים. אמנם היריבות הפוליטית אכלה גם אז כל חלקה טובה, אך לגבי המשימות הלאומיות כמו העלייה וקליטתה היתה אחידות דעים שהן בחשיבות עליונה לקידומה, פיתוחה והיווקה של המדינה. כך השתקף הדבר גם בתקשורת - בעתונות הכתובה והמשודרת.

כאשר הציונות לא היתה מילת גנאי, אלא סממן של "גאוות יחידה", הוכרה גם העלייה כחלק בלתי נפרד מהעשייה הציונית. העתונות המפלגתית (דבר, למרחב, חרות, הבוקר, על המשמר ועוד) ייחדה מקום של כבוד לנושאים הציוניים ושמה דגש על עלייה, קליטה ובעיותיהן. המוסדות הלאומיים - הסוכנות היהודית והקרן הקיימת לישראל - היו גופים שהתאפיינו בפעולות המסייעות ישירות למימוש המשימות הלאומיות וכך גם התייחסו אליהם חוגי השלטון, הציבור והתקשורת.

במהלך שלושים השנים האחרונות נסגרו העתוננים המפלגתיים שסיקרו בהרחבה נושאים כגון התפוצות, הקהילות היהודיות, התנועות העולמיות, הקונגרס הציוני, המאבק לעליית יהודי ברית המועצות וכיוצא באלה. העתונות ה"פרטית" הלכה בעקבותיהם.

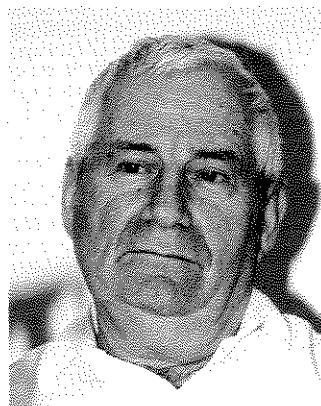
למערכת. העורכים בימינו רובם צעירים שלא רק שלא חוו את ההיסטוריה הציונית באופן אישי, הם גם ספגו במהלך חינוכם את היחס המזלזל בכל מה שמריח ציונות ועל כן נושאים אלה אינם מדברים אל לבם.

יחסי ההדריות בין מדינת ישראל ויהודי התפוצות, ביקורי משלחות של מנהיגים יהודיים, תרומות, מגביות, וכיוצא באלה נושאים, נדחקים לקרן זווית. אבל סקנדלים פוליטיים ובעיקר אונס, פשיעה וגניבת מכונות - יתפסו כותרות. אלה נותנים רייטינג גבוה. עלייה, עולים, קליטה, תפוצות - מה זה חשוב? הבל.

אפרים לפיד: לסיום הערב אני מזמין את ד"ר מרדכי נאור, איש מרכז ברונפמן, שהוא גם עתונאי, עורך, כתב ספרים ומאמרים רבים בנושאי עתונות, כמו גם בנושא ארץ ישראל.

העניין התקשורתי בישראל התחדש בשנתיים האחרונות מרדכי נאור

בימינו קל להיות עתונאי. הבוקר התעניינתי, באמצעות האינטרנט, בעתון של גרי רוזנבלט, דה ג'ואיש וויק. הוצאתי קטע מהאינטרנט, בו מתאר העתון את מרחב הנושאים שלו: The Jewish world from Midtown to the Mideast. מידטאון, למי שאינו יודע זה בניו יורק; והמידאיסט מוכר לכולנו.

ד"ר מרדכי נאור

הנה כי כן, בלתיצת מקס מספק לנו המחשב נתונים מלאים על כמעט כל עתון יהודי המופיע כיום ברחבי העולם. אנסה לדבר בקיצור רב על העתונות היהודית בעולם כיום, ומה נכתב בה על ישראל. ראוי לזכור שלפחות בתחילת המאה ה-20 הנושא הציוני לא העסיק כל כך את העולם היהודי.

כדי לסבר את האוזן לקחתי נתונים מ-1930 על העולם היהודי. היהודים ישבו אז בעיקר בשלושה ריכוזים גדולים: בארצות הברית,

בפולין ובברית המועצות. בכל אחת מארצות אלה ישבו מיליונים. היו עוד כמה קהילות גדולות ברומניה, גרמניה, הונגריה, צ'כיה, אנגליה, צרפת, וארגנטינה. למה אני מביא את הרשימה הזאת? כי לקהילה גדולה (מהזן לברית המועצות, כמובן) היתה אז אפשרות להוציא הרבה עתונים בכל השפות היהודיות, ורובם לא עסקו בציונות ובארץ-ישראל. אם אנחנו בודקים את המצב כיום, מספר היהודים ירד מאז השואה וכיום יהודים במיליונים חיים רק בשני מקומות, בארצות הברית ובישראל. מספרם כמעט שווה. בארצות הברית מדובר ב-5.7 מיליון, בישראל ב-5.4 מיליון. זה מביא אותנו ליותר מ-11 מיליון יהודים. עוד שני מיליונים יושבים בהרבה קהילות קטנות ובכמה קהילות גדולות יותר: צרפת, קנדה, רוסיה, אנגליה, ארגנטינה, ברזיל, אוסטרליה, אוקראינה, דרום

ומה ביחס דגלי הלאום שהתנוססו מעל כל בניין ציבורי, משרדי הממשלה ובתי הספר? לאן הם נעלמו? אלה שהחליטו להעלימם ממחוזותינו, האם לא הבינו כי במעשה זה הם תורמים לזילות באחד הסמלים הלאומיים הבלתי ניתנים לערעור בכל עם ובכל מדינה, בדומה לגנאי שהודבק למושג הלאומי "ציונות"?

שרה פרנקל

ראו בארצות הברית הגדולה כיצד מתנוסס הדגל הלאומי האמריקני מעל כל בניין ומשרדים ציבוריים. אבל אצלנו סברו אנשי הקידמה שהנפת דגלים זו לאומנות. וכך גדל לו דור מבלי להכיר בחשיבותם של ערכים לאומיים בסיסיים ביותר. זו גם אחת ההשפעות השליליות של הפוליטיקה המעמדית על יחס החברה והתקשורת לסמלים הלאומיים. אחרי הכל, הבית הלאומי שלנו עדיין בהתהוות ולא הגיע למנוחה ולנחלה. אנחנו עדיין נאבקים על הכרה בקיומנו בארצנו שלנו. הציונות עדיין לא פשטה את הרגל, ותפקידים רבים נכונו למוסדות הלאומיים, משמע לציונות.

בשני העשורים האחרונים ובעיקר בעשור האחרון, למאבקים הפוליטיים כאמור יש השפעה על כל תחום בחיינו, שכמותה לא הכרנו בעבר. הכל כמעט מותנה בעמדות הפוליטיות של המפלגות. אסתפק בדוגמה אחת הזועקת לשמיים. בעשור האחרון באו לישראל כ-900 אלף עולים, מהם כ-200 אלף שאינם יהודים, מהם נושאים בנישואי תערובת. הם הגיעו אלינו מתוקף חוק השבות (אינני מדברת על אלה שבאו באופן בלתי חוקי). נכון שלא כולם מעוניינים בגיור, אך אלה המעוניינים להכלל בקרב העם היהודי, נתקלים במחסומי נוקשות אורתודוקסית הנוהגת על פי בית שמאי, במקום שתנהג לאורך כל הדרך על פי בית הלל - ומבלי לפגוע בהלכה.

החרדים מצד אחד והחילונים שהפכו את חילונותם לדת, מתמודדים כאילו היו בירת איגרון. העיקר לנצח ובינתים החולה ימות... היכן הרבנים הגדולים דוגמת הרב הראשי הרב גורן זכרו לברכה, שידע למצוא פתרונות מקוריים והקלות, אשר סייעו לפתור בעיות סבוכות ולקבל את הגר לתוכנו.

כיום, למען האמת, גם התקשורת אשמה בכך שאין סיקור הולם לנושאים שבהם אנו דנים. באופן בסיסי התקשורת היום תהרותית מאי פעם. היא מקדמת נושאים שמביאים רייטינג, שמביאים רווחים, ואלה נבחנים בסוף כל חודש בקופה. ואם זו אחת המטרות, יש לתת לציבור מה שהוא רוצה ואוהב, או ליתר דיוק, מה שהתקשורת - עתונאים, עורכים או בעלים - חושבת שהציבור אוהב. גם התקשורת האלקטרונית נגועה בנגע הרייטינג התהרותי.

את הנושאים הנחשבים "ציוניים" מדי, צריך הכתב "לשווק"

החל נאה י כן טב, של

ק"ע י רק

זוכר זות, מעט הוא

שרה וסיק כמה לגה

אופן גים, ביות יטית ליייה זוחה ונות

דה", ונות יחדה ליטה

תיים ועות נצות

אפריקה וגרמניה. אני לא יודע אם אתם יודעים, בגרמניה היים כיום כ-90 עד 100 אלף יהודים.

קהילה קטנה ואפילו בינונית מתקשה להוציא עתון. לכן, היום חלק גדול מהעתונים באמריקה, ולא רק באמריקה, הם בעצם, אם מותר להגיד, מקומונים, עתונים של קהילות ופדרציות והם תלויים בחסדי פטרונים ומצנטים. עד כמה שהדברים לא פשוטים תוכיח לכם הלצה שקראתי באחד הגיליונות האחרונים של קשר, מפרי עטו של עתונאי יהודי אמריקני:

ישנה אמרה: "אם נפל עץ ביער ואיש לא שמע, האם הוא באמת נפל?" בעולם העתונות מנוסחת אמרה זאת אחרת: "אם נפל עץ ביער והתקשורת לא דיווחה על כך, האם הוא באמת נפל?" אבל בעתונים היהודים בצפון אמריקה, מה שכתוב צריך להיות כתוב כך: "אם נפל עץ ביער והעתונים היהודים לא כתבו על כך מחשש שהוא נפל ביער של נדבן ידוע, אשר עלול לכעוס אם העתון היהודי המקומי ידווח על כך, האם הוא באמת נפל?"

דובר כאן לא מעט על הקשר של העתונים היהודיים בעולם לציונות ולמדינת ישראל. אם הייתי נושא את הדברים האלה לפני שנתיים בערך, הייתי אומר לכם שהנושא הולך ונחלש. ויש על זה עדויות כתובות. ב-1994 נערך כינוס של עורכים יהודים באוניברסיטת ברנדייס בהשתתפות עורכים מארצות הברית, מאוסטרליה וממקומות אחרים. נאמר שם, שבעשר השנים שלפני 1994 העניין של יהודי ארצות הברית בנושא הישראלי הולך ודועך, בעיקר כאשר מדובר בצעירים. והעתונים, כידוע לכם, מעוניינים תמיד, ואף שמענו על כך הערב, לקבל או לאמץ קוראים צעירים, כי הם העתיד של העתון.

אחת המשתתפות בדיון ההוא, עורכת ה-Cleveland Jewish News, אמרה אז, שהידיעות מישראל פחות מעניינות בדרך כלל את הקוראים היהודים האמריקנים, חוץ ממקרים יוצאי דופן כמו הענקת פרס נובל לשלום על הסכמי אוסלו, חתימת הסכם השלום עם ירדן או להבדיל, פיצוץ אוטובוס בתל אביב. והיא הוסיפה: כיוון שחלף האיום הקיומי על ישראל, העתון שלה עבר יותר להדגשת ידיעות יהודיות מקומיות. לדעתה, כדי שהעתון שלה, ושאר העתונים היהודים ישרדו, הם צריכים להתרכז בתיאור החיים בקהילות היהודיות בארצות הברית, ולא בישראל.

כמובן שהכל השתנה לגמרי בחודשים האחרונים. בימים אלה ערכתי ניסוי קטן. לקחתי עתון יהודי אחד, את הג'ואיש כרוניקל הלונדוני ובדקתי את 16 העמודים הראשונים שלו. מצאתי שחמישה עמודים מגיליון ה-5 באפריל 2002 הוקדשו בחלקם הגדול למה שקורה בישראל. ישראל והמזרח התיכון קיבלו תשע ידיעות. אנגליה, כולל בענייני ישראל, הפגנות ומחאות בעד ונגד ישראל, קיבלה עשר ידיעות. אירופה שלוש ידיעות. העולם היהודי פרט לאירופה - אפס, וארצות הברית ידיעה אחת.

בדקתי גם את מאמרי המערכת. היו שניים כאלה ושניהם עסקו בענייני ישראל. מתוך 15 המכתבים למערכת באותו הגיליון, שבעה היו בנושא אחד. באנגליה היתה עצומה של "שלום עכשיו", Peace Now, ובעתון התנהל ויכוח אם זה בסדר או לא, שיהודי אנגליה יתערבו בוויכוח ישראלי פנימי. שמונה מכתבים נוספים היו בנושאים אחרים. צריך עוד להוסיף ששני מאמרים פובליציסטיים שפורסמו בגיליון האמור, לא היו בנושאי ישראל. להשוואה, מי שהיה לוקח את גיליונות הג'ואיש כרוניקל לפני שנתיים או שלוש, היה מקבל פרופורציות אחרות: ידיעה פה וידיעה שם על ישראל. ומי שמכיר טוב את העתון הזה יודע היטב כמה קשה היה להכניס או ידיעה על ישראל.

זה טוב? זה רע? אני לא יודע. אני לפעמים חושב שיותר טוב לחזור למצב הקודם, שיכתבו פחות, כי יהיה פחות מה לכתוב עלינו. יכול להיות שאנחנו התבגרנו ואולי איננו צריכים להתרגש מכל מה שכותבים עלינו בעתונות העולם בכלל ובעתונות היהודית בעולם בפרט. וישנו, כמובן, העניין ההפוך: האם העתונים בישראל מרבים לכתוב על העולם היהודי? כמי שבדק את הנושא, אני יכול להבטיח לכם שהם כותבים מעט מאוד. לפני שנים אחדות הייתי זקוק למעקב עתונאי אחרי העולם היהודי. מצאתי אותו רק בעתון אחד, העתון החרדי המודיע. בשאר העתונים, מי יותר ומי פחות, היו ויש ידיעות ומאמרים, אך לא בצורה קבועה מדי. דווקא בהמודיע הופיע מדי שבוע מדור גדול, על פני עמוד שלם ובו מידע על התפתחויות בעולם היהודי.

כך הוא המצב, וכדאי שנכיר גם את הצד הזה של המטבע. אפרים לפיד: שמענו הערב על ישראל, הציונות, העולם היהודי והתקשורת המתברת אותם הרבה או מעט. הנושא הזה לא יורד מסדר היום. אנו תרמנו את חלקנו הצנוע ובוודאי עוד יהיה המשך לדברים.